

چکیده

با توجه به جنگ تمام‌عیار اقتصادی که علیه جمهوری اسلامی ایران آغاز شده است و به تبع آن تهدید بروز تکانه‌های متعددی برای سازمان‌های ایرانی، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی باید به عنوان نقشه راه برون‌رفت از بحران‌ها و کسب قابلیت‌های اقتصادی مورد توجه سازمان‌ها قرار گیرد. از این رو توجه و تمرکز این پژوهش به طراحی مدل ارزیابی میزان تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در سطح سازمان‌های تولیدی می‌باشد. مدلی که به کمک آن می‌توان علاوه بر ارزیابی عملکرد یک سازمان تولیدی در راستای تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی و شناسایی وضع موجود، بر اساس شکاف‌های عملکردی تعیین شده و الگوی روابط فیما بین معیارهای تابع و هادی، به انتخاب استراتژیک برنامه‌ها و پروژه‌های بهبود جهت نیل به الزامات اقتصاد مقاومتی پرداخت. در این پژوهش، داده‌ها از طریق بررسی و مطالعه منابع کتابخانه‌ای، اسناد و مدارک، جمع‌آوری شده و ضمن استفاده از تکنیک گروه کانونی به عنوان یک روش مکمل، روش تحلیل مضمون به کار گرفته شده و کدهای پایه، زیرمعیارها (مضامین پایه) و معیارهای مدل (مضامین سازمان دهنده) تعیین شده است. در ادامه با استفاده از رویکرد مدلسازی ساختاری-تفسیری (ISM)، معیارهای اصلی شناسایی شده در قالب پرسشنامه‌ای در اختیار ۲۵ نفر عضو جامعه آماری هدف (به صورت تمام شماری) قرار گرفته و بر اساس آن، روابط میان معیارها و میزان شدت نفوذ یا وابستگی هر معیار تعیین گردیده است. در این پژوهش تلاش شده است تا به تمام ابعاد و عرصه‌های اقتصاد مقاومتی، به مثابه نسخه معاصر نظام اقتصادی اسلام توجه شود. این مدل شامل هفت معیار اصلی در چهار سطح و روابط فیما بین آن‌ها می‌باشد.

کلید واژه:

اقتصاد مقاومتی، مدل ارزیابی، ارزیابی عملکرد، تاب‌آوری، سازمان تولیدی،

ISM

مقدمه

هیچ کشوری قادر نیست از تکانه‌های اقتصادی ناشی از تأثیر محیط بیرونی خود در امان بماند و در نتیجه ایجاد یک اقتصاد مقاوم و دارای خاصیت تاب‌آوری در صدر چالش‌های حوزه سیاست‌گذاری‌های اقتصادی در جهان امروز قرار گرفته است (بریگو گلیو او همکاران، ۲۰۰۹). سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، از جمله این سیاستگذاری‌ها در جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. ایران اسلامی اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار در آن رو به افزایش است، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگوئی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد (سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲).

اما اقتصاد در سطح کلان کاملاً متأثر از اقتصاد در سطوح خرد می‌باشد و بدیهی است که اقتصاد مقاوم در سطح ملی، نیازمند صنایع و سازمان‌های تولیدی دارای قوام اقتصادی است (صادقی شاهدانی و موسوی برودی، ۱۳۹۵). از این رو است که یک سازمان می‌تواند

طراحی مدل ارزیابی عملکرد
سازمان‌های تولیدی با تمرکز بر
تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی با
رویکرد ISM (مورد مطالعه: شرکت
کلار صنعت)

علیرضا علی احمدی

استاد دانشکده مهندسی صنایع و مهندسی

پیشرفت دانشگاه علم و صنعت ایران

PE@iust.ac.ir

علیرضا معینی

دانشیار دانشکده مهندسی صنایع دانشگاه علم و

صنعت ایران

moini@iust.ac.ir

سروش فیاض (نویسنده مسئول)

کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی و مسئول

برنامه‌ریزی راهبردی و مدیریت عملکرد

sorooshf@chmail.ir

رضا زبیدی

کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی و مسئول

نظارت راهبردی پروژه‌ها

r.z.iran@chmail.ir

تاریخ ارسال: ۱۳۹۸/۰۸/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۰۱

بر اساس توانایی و ظرفیت خود برای مقابله با وقایع، در یکی از سطوح شکننده ۲، مقاوم ۳، تاب‌آور ۴ و ضدشکننده ۵ قرار گیرد (رویز مارتین و همکاران، ۲۰۱۸). در راستای این مهم، استانداردهایی در انواع ISO, AS/NZ, NFPA, ASIS و BS به ارائه خطوط راهنما به سازمان‌ها پرداخته‌اند. بر اساس آنچه بیان شد، علاوه بر نقش‌هایی که نهادهای حاکمیتی بر عهده دارند، چرخ‌دنده‌های اقتصاد کشور را صنایع و سازمان‌ها می‌گردانند؛ سازمان‌هایی که عملکرد آن‌ها نیز متأثر از انواع تکانه‌ها می‌باشند و از این رو مقاومت، پایداری، تاب‌آوری و ایستادگی در آن‌ها نیز معنا می‌یابد. هرآنچه گفته شد، نیازمند برنامه‌ریزی مبتنی بر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و ارزیابی میزان تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی چه در سطح ملی و چه در سطح سازمانی است. با وجود پژوهش‌هایی که به ارائه شاخص مقاومت اقتصادی در سطح ملی و تبیین مؤلفه‌هایی در تاب‌آوری سازمان‌ها و مقام‌سازی اقتصادی در آن‌ها پرداخته است، خلاء مدل ارزیابی میزان تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی در سطح سازمانی، ایجاب نمود تا در این پژوهش به ارائه مدل مذکور و تعریف روابط فیما بین معیارهای آن پرداخته شود.

۱. تعریف مفاهیم مرتبط

بخش بزرگی از مطالعات به عمل آمده در حوزه اقتصاد به موضوعاتی همچون آسیب‌پذیری اقتصاد، تکانه‌های اقتصادی، تاب‌آوری اقتصادی، دوام و پایداری اقتصادی، بی‌ثباتی اقتصادی و دیگر مفاهیم مشابه پرداخته‌اند و با تمرکز بر روی موارد تجربی ضمن ریشه‌یابی علل و عوامل بروز بحران، راهکارهایی را برای مقاوم‌سازی اقتصاد و کسب توانمندی برای برگشت به شرایط اولیه پس از بروز بحران‌های اقتصادی و نیز کاهش آسیب‌پذیری و افزایش تاب‌آوری در اقتصاد به منظور کاهش خطرات ناشی از تکانه‌های بیرونی پیشنهاد نموده‌اند (سیف، ۱۳۹۳).

۱.۱. تاب‌آوری اقتصادی

تاب‌آوری اقتصاد به توانایی‌های یک اقتصاد برای بازیابی و تنظیم تأثیرات منفی تکان‌های خارجی و بهره‌گیری از فرصت‌های آن اطلاق می‌شود (بریکوگلیو و همکاران، ۲۰۰۸). تاب‌آوری اجتماع، عبارت است از قابلیت پیش‌بینی خطر، محدود کردن اثرات و بازگشت سریع به حالت عادی از طریق احیاء، قابلیت‌سازی و انطباق، تحول و رشد در مواجهه با تغییرات پرتلاطم (مؤسسه تاب‌آوری منطقه‌ای و اجتماعی، ۲۰۱۳).

۱.۲. مقاوم بودن نهادها و اقتصادها

مقاوم بودن به صورت «توانایی یک سیستم برای مقابله با تغییرات به طوری که حالت باثبات اولیه را حفظ کند» تعریف می‌شود؛ به طور خاص توانایی یک مدل اقتصادی برای آن‌که تحت فروض مختلف، معتبر باقی بماند (پیغامی، ۱۳۹۴).

۱.۳. سازمان تولید دولتی

نظام‌های اقتصادی به دو مسئله عمده یعنی نظام تولید و تخصیص منابع اقتصادی و نظام مبادله و توزیع کالاها و خدمات تولید شده اهتمام دارند. سازمان تولیدی دولتی، یکی از اجزای نظام اقتصادی است که از گروه‌های انسانی تشکیل شده‌اند که گرد هم آمده‌اند تا یک هدف مشترک را تحقق بخشند. سازمان‌ها یا بخش‌های اقتصادی، یکی از عناصر سیستمی تعریف شده در سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی می‌باشند (امیری طهرانی‌زاده، ۱۳۹۴).

۱.۴. ارزیابی عملکرد

ارزیابی عملکرد عبارت است از فرآیندی دائمی که طی آن میزان تحقق اهداف اندازه‌گیری می‌شود. در این اندازه‌گیری کارایی و اثربخشی منابع مورد استفاده و فرآیندهای انجام کار، کیفیت محصولات (خروجی فرآیندها) و اجرای برنامه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند (نیللی و آدامس، ۲۰۰۲). نوعاً در سازمان‌های دولتی اثربخشی بیشترین اهمیت را دارد. (برمن، ۱۳۹۰). شیوه‌ی ارزیابی عملکرد در سازمان‌های مختلف و طبق یک استاندارد مشخص موضوعی است که سالیان متمادی ذهن محققان را به خود مشغول داشته است (هوندا، ۱۰ و دیگران، ۲۰۱۵).

۱.۵. اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی چشم‌اندازی کلان در جریان اقتصاد ایران اسلامی و اقدامی بلندمدت در راستای این چشم‌انداز است. واژه «اقتصاد مقاومتی» بر این موضوع دلالت دارد که باید بر فشارها و بحران‌های اقتصادی از سوی نیروی‌های دشمن که سد راه پیشرفت جامعه است غلبه کرد (سیف، ۱۳۹۳). با بررسی بیانات مقام معظم رهبری می‌توان تعریف زیر را از اقتصاد مقاومتی ارائه نمود (تمام واژه‌ها و عبارات در این تعریف از بیانات مقام معظم رهبری اخذ شده است): اقتصاد مقاومتی، اقتصادی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام است که

ضمن مقاوم‌سازی اقتصاد در برابر نظام سلطه، تضمین‌کننده رشد و شکوفایی اقتصادی می‌باشد. این نوع اقتصاد، مردم‌بنیاد، عدالت‌محور، دانش‌بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پیشرو، فرصت‌ساز، مولد، با رویکرد جهادی و انعطاف‌پذیر است (یوسفی، ۱۳۹۵).

۰۲ بررسی پیشینه تحقیق

در این پژوهش تلاش شده تا ضمن بررسی مفاهیم مرتبط با اقتصاد مقاومتی در علم اقتصاد و پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه، تجربیات بین‌المللی بیان، اصول نظریه‌پردازی اقتصاد مقاومتی از منظر نظام اقتصادی اسلام تبیین و پژوهش‌هایی که به بررسی مؤلفه‌ها و معیارهای اقتصاد مقاومتی پرداخته اشاره و پژوهش‌هایی که طراحی مدل‌های اقتصاد مقاومتی پرداخته است بررسی شود. از این رو خلاصه تعدادی از پژوهش‌های مورد بررسی در این پژوهش، به شرح جدول ۱ می‌باشد:

جدول (۱) جمع‌بندی پیشینه تحقیق

ردیف	عنوان پژوهش	پژوهشگر، سال	موضوع پژوهش
۱	مفهوم و مؤلفه‌های درون‌زایی در اقتصاد مقاومتی	حبیب‌الله لطفی و محمدجواد توکلی، ۱۳۹۹	بررسی مؤلفه درون‌زایی اقتصاد مقاومتی و شاخص‌های آن بر اساس آیات و روایات.
۲	مؤلفه‌ها، معیارها و شاخص‌های مردم‌محوری در اقتصاد مقاومتی	علی قاسمی و سید محمدکاظم رجایی، ۱۳۹۹	بررسی ساختار عملکردی مردم‌محور اقتصاد مقاومتی
۳	آسیب‌شناسی برنامه‌های اقتصاد مقاومتی	محمد حسن ملکی و دیگران، ۱۳۹۹	بررسی ساختار علی روابط میان عوامل اثرگذار روی پیاده‌سازی برنامه‌های اقتصاد مقاومتی در استان قم
۴	راهبردهای پدافند غیرعامل در حوزه لجستیکی با رویکرد اقتصاد مقاومتی	ابراهیم لطیفیان کریم و دیگران، ۱۳۹۹	بررسی اهمیت فعالیت‌های پدافند غیرعامل در حوزه لجستیکی با رویکرد اقتصاد مقاومتی
۵	شناسایی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مؤثر بر بازاریابی استراتژیک در صنعت هتلداری	الهام کیان مهر و سهیل سرمدسپهیلی، ۱۳۹۹	شنا سبایی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر بر بازاریابی استراتژیک هتل‌ها در چارچوب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی
۶	تبیین مفاهیم مقاومت، تاب‌آوری و آسیب‌پذیری اقتصادی	سیدحسین میرجلیل، ۱۳۹۵	توضیح چهار مفهوم کلیدی در اقتصاد مقاومتی و دسته‌بندی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بر اساس مفاهیم سه‌گانه مقاومت، تاب‌آوری و آسیب‌پذیری
۷	ارائه الگوی تاب‌آوری سازمانی: رویکرد داده‌بنیاد	محمدی شهری و دیگران، ۱۳۹۸	ارائه الگوی تاب‌آوری سازمانی در شرکت‌های تولیدکننده محصولات ساختمانی، با رویکرد نظریه‌سازی داده‌بنیاد
۸	توانمندسازی منابع انسانی پیش‌نیاز تحقق اقتصاد مقاومتی در صنعت برق ایران	نیک اخلاقی و سیادت، ۱۳۹۷	بررسی نقش توانمندسازی منابع انسانی در راستای ارتقای بهره‌وری به عنوان یکی از مصادیق بارز تحقق اقتصاد مقاومتی در صنعت برق
۹	بررسی مدل‌های تاب‌آوری در کسب و کار	قهرمان ارم، ۱۳۹۶	تعریف تاب‌آوری در کسب و کار با روش توصیفی و ارائه مدل‌های ارزیابی تاب‌آوری سازمانی
۱۰	بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای بهره‌وری در سازمان‌ها و صنایع کشور در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی	مقیمی و مقیمی، ۱۳۹۶	بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای بهره‌وری در سازمان‌ها و صنایع کشور در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی
۱۱	اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ایران (جلد نخست)	برخورباری، ۱۳۹۶	معرفی شاخص‌های IMD و GCI و تحلیل جایگاه صنایع کوچک و متوسط در تحقق اهداف سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با استفاده از تاکسونومی عددی
۱۲	ارائه مدلی ترکیبی برای ارزیابی تداوم کسب و کار و بازاریابی بحران با هدف حداکثرسازی ارزش تداوم کسب و کار با رویکرد فازی	سیفی، ۱۳۹۶	بسط مدل‌های قبلی و ارائه مدلی ترکیبی برای ارزیابی تداوم کسب و کار و بازاریابی بحران با هدف حداکثرسازی ارزش تداوم کسب و کار با رویکرد فازی
۱۳	شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق اقتصاد مقاومتی در تکنولوژی تولید گاز	رحمانی، ۱۳۹۶	شنا سبایی عوامل کلیدی موفقیت در تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه تکنولوژی تولید گاز
۱۴	ارزیابی و محاسبه عملکرد شاخص‌های مؤثر بر تأمین قطعات یدکی پرمصرف و تأثیر آن بر قابلیت اطمینان تجهیزات گلوگاهی با رویکرد اقتصاد مقاومتی در کارخانه نوب‌مس سرچشمه	عبدی، ۱۳۹۶	ارزیابی و محاسبه شاخص‌های مؤثر بر تأمین قطعات یدکی پرمصرف و تأثیر آن بر قابلیت اطمینان تجهیزات گلوگاهی با رویکرد اقتصاد مقاومتی در کارخانه نوب‌مس سرچشمه با استفاده از روش دلفی‌فازی
۱۵	پایش تاب‌آوری سازمانی	پیغامی، ۱۳۹۵	ارائه مدل جامع سنجش تاب‌آوری سازمانی با ۲۲ شاخص، با روش تحلیل مضمون

ردیف	عنوان پژوهش	پژوهشگر، سال	موضوع پژوهش
۱۶	شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر تاب‌آوری سازمانی در صنایع کوچک و متوسط را با رویکرد تحلیلی تم (مضمون) و وزن‌دهی آن‌ها با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی	چیت کران، ۱۳۹۵	
۱۷	مفهوم‌پردازی و تبیین مؤلفه‌های استانداردسازی از منظر اسلام (در جهت تحقق خط مشی‌های اقتصاد مقاومتی)	خاشعی و تمناجی، ۱۳۹۵	ارائه الگوی نظری برای استانداردسازی از منظر اسلام در جهت تحقق سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی
۱۸	بررسی تأثیر چابک‌سازی سازمان بر تاب‌آوری سازمانی	درانی و همکاران، ۱۳۹۵	تبیین تأثیر چابک‌سازی سازمان بر تاب‌آوری سازمانی
۱۹	الگوی اقتصاد مقاومتی به مثابه نسخه معاصر نظام اقتصاد اسلامی	یوسفی، ۱۳۹۵	تحلیل محتوای منویات رهبر معظم انقلاب و ارائه چارچوبی برای اقتصاد مقاومتی شامل ۵ بعد، ۱۳ معیار
۲۰	مدل‌سازی اقتصاد مقاومتی با استفاده از (TRIZ) مورد مطالعه: فرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء(ص)	محمودیان، ۱۳۹۵	ارائه مدل برای حل مسئله اقتصاد مقاومتی برای هر یک از هفت معیار احصاء شده از سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی از منظر تئوری حل ابداعانه مسئله (TRIZ)
۲۱	طراحی شاخص بومی اقتصاد مقاومتی در چارچوب نظریه پیچیدگی	رفیعی آتانی و همکاران، ۱۳۹۵	طراحی شاخص بومی اقتصاد مقاومتی، با تعریف معیارها و زیرشاخص‌های مرتبط با هر یک از بندهای ۲۴ گانه‌ی سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی
۲۲	تصویرسازی الگوی اقتصاد مقاومتی در صنعت برق ایران	کمالی و همکاران، ۱۳۹۵	تصویرسازی الگوی اقتصاد مقاومتی در صنعت برق ایران با استفاده از روش نظریه مبنایی
۲۳	الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در برابر تحریک‌های استکبار	سیف و همکاران، ۱۳۹۳	مطالعه تطبیقی جهت ارائه چارچوب نظری الگوی اقتصاد مقاومتی، و تعریف ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران
۲۴	اولویت‌بندی صنایع بر مبنای اقتصاد مقاومتی (با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی)	موسوی بررودی، ۱۳۹۲	تبیین سه راهبرد صنعت دانش‌بنیان، رهایی از وابستگی و ارتقای بهره‌وری و کارایی و شاخص‌های اولویت‌بندی صنایع بر مبنای اقتصاد مقاومتی
۲۵	تحلیل راهکارهای اجرایی شدن سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در صنعت پتروشیمی	دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن مجلس، ۱۳۹۳	بررسی بندهای مرتبط با صنعت پتروشیمی در سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی و ارزیابی این صنعت در راستای اجرای سیاست‌های مذکور
۲۶	بازبینی و تدوین برنامه استراتژیک شرکت ساخت و توسعه زیربنای حمل و نقل با رویکرد اقتصاد مقاومتی	عبیدی زاده نارگ موسی، ۱۳۹۲	بررسی عوامل محیطی مؤثر بر شرکت ساخت و توسعه زیربنای حمل و نقل در شرایط تحریم و بازنگری برنامه استراتژیک آن مبتنی بر الزامات اقتصاد مقاومتی
۲۷	اقتصاد مقاومتی و استراتژی مقاومتی در صنعت/ شرکت فولاد مبارکه	کمیته تحول شرکت فولاد مبارکه اصفهان، ۱۳۹۲	تدوین استراتژی‌های مقاومتی شرکت فولاد مبارکه و اهداف استراتژیک مرتبط با این استراتژی‌ها در قالب نقشه استراتژی و تعریف اقدامات مرتبط
۲۸	Regions and Economic Resilience: New Perspectives	ماتیاس مایور و رانول راموس، ۲۰۲۰	طرح مفهوم به روزی از تاب‌آوری
۲۹	Building Organizational Resilience In The Face Of Multiple Disruptions	صاحب‌جم‌نیا، ۲۰۱۸	ارائه شاخص ترکیبی IBCDRP جهت ارزیابی شاخص تاب‌آوری سازمانی با ریزمحاسبات ریاضیاتی
۳۰	What we know and do not know about organizational resilience	رویز مارتین، ۲۰۱۸	ارائه مدل بلوغ برای تاب‌آوری سازمانی (MMOR) و ترسیم روابط بین مفهوم تاب‌آوری و تاب‌آوری سازمانی
۳۱	An Analytic Framework To Assess Organizational Resilience	پاتریارکا، ۲۰۱۷	ارائه رویکردی برای تعیین توانایی‌های تاب‌آوری یک سازمان، مبتنی بر شناسایی نقاط ضعف و قوت سیستم و اقدامات بالقوه برای افزایش ظرفیت تاب‌آوری سیستم
۳۲	Organisational Resilience: Building Business Value In A Changing World	کوندلر، ۲۰۱۵	تعریف تاب‌آوری سازمانی و توصیه‌هایی برای تحقیقات مستمر جهت دستیابی به پیشرفت در مدل‌سازی انعطاف‌پذیری سازمان
۳۳	A Vulnerability And Resilience Framework For Small States	برگوکلیو، ۲۰۱۴	ارائه مدلی جهت سنجش تاب‌آوری، با عنوان «شاخص تاب‌آوری اقتصادی»
۳۴	Resilience for the Long Term	ایتگرام، ۲۰۱۴	تشریح استراتژی‌های مناسب هر مرحله از چرخه و لازمه‌های تاب‌آوری بلندمدت شرکت‌ها
۳۵	Measuring the macroeconomic resilience of industrial sectors in the EU and assessing the role of product market regulations	کانوا و همکاران، ۲۰۱۲	ارزیابی تاب‌آوری اقتصادی در اتحادیه اروپا در دو سطح کشورهای عضو و صنایع فعال و معرفی صنایع تاب‌آور و آسیب‌پذیر در کشورهای عضو
۳۶	Benchmarking The Resilience of Organisations	استیفنسون، ۲۰۱۰	ارائه یک مدل از تاب‌آوری سازمانی با دو بعد و ۱۳ شاخص
۳۷	A Conceptual Models Approach To Organizational Resilience	گیسون و ترنت، ۲۰۱۰	معرفی شش مدل تاب‌آوری سازمانی

بررسی حلاله تحقیق و تبیین موضوع

در بررسی‌هایی که تا زمان این پژوهش انجام شده، مستندات دال بر وجود مدلی جامع جهت ارزیابی عملکرد سازمان‌های تولیدی دولتی در راستای تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی به گونه‌ای که مبین روابط علی و معلولی معیارهای مورد ارزیابی جهت موفقیت یک سازمان تولیدی باشد، یافت

نشده است. این امر، ضرورت پرداخت به این موضوع را نمایان می‌سازد؛ چراکه به کمک مدلی اینچنینی، می‌توان علاوه بر ارزیابی عملکرد یک سازمان تولیدی دولتی از منظر تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی، بر اساس شکاف‌های عملکردی تعیین شده و الگوی روابط فیما بین معیارهای تابع و هادی، به انتخاب استراتژی، برنامه‌ها و پروژه‌های بهبود جهت نیل به تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی پرداخت. از این رو پژوهش حاضر با در نظر گرفتن ویژگی‌های شرکت کلار صنعت به عنوان یک سازمانی تولیدی که یکی از مهمترین شرکت‌های دانش‌پایه و با فناوری پیشرفته در عرصه صنعت کشور می‌باشد، به دنبال طراحی و ارائه‌ی مدل ارزیابی عملکرد در سازمان‌های تولیدی دولتی با تمرکز بر تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی می‌باشد

۳. روش شناسی پژوهش

این پژوهش، کیفی است و در زمره پژوهش‌های تفسیری واقع می‌شود و با توجه به حرکت از جزء به کل در این پژوهش، رویکرد آن استقرایی است. در این پژوهش مجموعه‌ای از منابع کتابخانه‌ای، اسناد و مدارک مشتمل بر ۱۰۶ منبع مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته و داده‌ها از آن‌ها احصا شده است. خبرگان مورد مراجعه در این پژوهش، راهبرندگان ارشد یک سازمان تولیدی شامل ۲۵ نفر از مدیران ارشد و مشاوران ارشد آن می‌باشد. با توجه به محدود بودن تعداد اعضای جامعه آماری و قابلیت دسترسی آسان به ایشان و عدم هزینه‌بر و عدم زمان‌بر بودن رجوع به آن‌ها، در این پژوهش از روش سرشماری استفاده شده است.

در این پژوهش پس از انجام مطالعات کتابخانه‌ای و جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، با استفاده از روش گروه کانونی ۱۱، معیار پذیرش داده‌ها تعیین و بر اساس آن‌ها داده‌ها انتخاب شد. سپس با استفاده از روش تحلیل مضمون (تم) ۱۲ با جستجوی کدهای گزینشی، مضامین پایه و سازمان‌دهنده (به عنوان معیارها) تعیین گردید. در انتها نیز با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری (ISM) ۱۳ روابط علت و معلولی فیما بین معیارها تعیین و مدل‌سازی شد و با استفاده از تجزیه و تحلیل MICMAC، قدرت هدایت ۱۴ و وابستگی ۱۵ معیارها تحلیل گردید.

۴. تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، جهت طراحی مدل ارزیابی میزان تحقق الزامات سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در سازمان تولیدی، از رویکرد مدل‌های تعالی با تمرکز بر مدل EFQM الگوگیری شده است. از این رو به دنبال معیارها و زیرمعیارهایی هستیم که با پیش آن‌ها - بر اساس سوابق و شواهد موجود - بتوانیم از تحقق الزامات مربوطه در سطح سازمان اطمینان حاصل نموده و ارتباطات فیما بین معیارها را ترسیم کنیم.

۴.۱. ایجاد کدهای اولیه

در مرحله دوم، کدهای اولیه با بازخوانی فعال داده‌های موجود در منابع ایجاد گردید. در هر یک از منابع تعیین شده، عوامل یا مؤلفه‌ها یا شاخص‌هایی که در سطح سازمان‌های تولیدی تعریف شده یا قابل تعریف بودند به عنوان کدهای پایه تعیین شدند. از این رو در ابتدا با پاسخ به سؤالات آغازین گروه کانونی، اعضا بر ویژگی سازمان‌های تولیدی دولتی و معیارهای پذیرش داده‌های مورد بررسی به شرح زیر تفاهم نمودند:

- از ویژگی‌های بارز یک سازمان تولیدی دولتی، آن است که بودجه آن از دولت تأمین شده و مقام مسئول (مدیر ارشد) آن توسط نهادهای دولتی تعیین/ منصوب شود.

- داده‌هایی جهت ایجاد کدهای پایه مورد پذیرش قرار می‌گیرد که مشخص و شفاف بوده و بر تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی در سطح سازمان تأثیر گذاشته یا از آن تأثیر پذیرد.

پس از آن داده‌های در گروه کانونی بررسی و داده‌های مورد پذیرش تعیین شد.

۴.۲. انجام مطالعات کتابخانه‌ای و جمع‌آوری داده‌ها

در اولین مرحله به منظور جمع‌آوری داده‌ها، دسته منابعی که باید مورد مطالعه و بررسی دقیق قرار گیرند، بر اساس موضوع آن‌ها تعیین و سپس عنوان دقیق هر منبع در هر دسته منبع مشخص شد. سپس داده‌های منابع مذکور به صورت فعال، مورد بازخوانی مکرر قرار گرفت تا معانی و الگوهای آن‌ها کشف شود.

از میان ۸ دسته منبع مورد بررسی، ۴۲۵ داده به شرح فراوانی مندرج در جدول ۳ شناسایی شد:

جدول (۲) دسته‌بندی منابع مورد بررسی و کدگذاری آن‌ها بر اساس موضوع

موضوع منبع	تعداد منبع مورد بررسی	نشانه‌گر موضوع منبع	تعداد داده شناسایی شده
استانداردها	۹ مورد	الف-	۱۲
شاخص‌های مراجع بالادستی	۵ مورد	ب-	۴۰
مدل‌های متناظر با اقتصاد مقاومتی در ادبیات علم اقتصاد	۱۳ مورد	ج-	۶۱
تبیین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی	۱۳ مورد	د-	۲۲
معیارها و شاخص‌های ارزیابی اقتصاد مقاومتی	۹ مورد	ه-	۱۶
پژوهش‌های حوزه صنعت در اقتصاد مقاومتی	۲۲ مورد	ز-	۲۳
سیاست‌های کلی نظام	۲۵ سیاست‌کلی	ح-	۱۳۴
منویات و اوامر رهبر معظم انقلاب	۱۰ سال بیانات	ط-	۱۱۷

۳.۴. جستجوی کدهای گزینشی، شکل‌گیری مضامین پایه (زیرمعیارها) و تعریف مضامین سازمان‌دهنده (معیارها) با استفاده

از روش تحلیل مضمون

در مرحله سوم بر اساس روش تحلیل مضمون، کدهایی از منابع مختلف که به موضوعی واحد اشاره داشتند یک دسته را تشکیل دادند. پس از آن، کدهای موجود در هر دسته خلاصه‌سازی شده و بر اساس خلاصه کدهای هر دسته، مضامین پایه به گونه‌ای دارای اعتبار شکل گرفت. سپس، آن دسته از مضامین پایه که بر حوزه‌ای مشترک تمرکز داشتند، کنار هم قرار گرفته و دسته‌بندی و مرتب‌سازی شدند. برای هر دسته از مضامین پایه، یک مضمون سازمان‌دهنده تعیین و عنوان آن مشخص گردید. عناوین مضامین سازمان‌دهنده به گونه‌ای تعیین شد که جامع و مانع باشد. در هر یک از مراحل تعیین مضامین پایه و سازمان‌دهنده، نظرات اعضای کارگروه ویژه راهبردی شرکت دریافت و با نظر اساتید محترم راهنما و مشاور نهایی‌سازی شد. بر این اساس مؤلفه‌های اصلی مدل ارزیابی عملکرد سازمان‌های تولیدی دولتی در قالب معیارهای این مدل به همراه زیرمعیارهای هر یک از آن‌ها به شرح شکل ۲ تعیین شد:

زیرمعیارها	معیارها	مدل ارزیابی عملکرد سازمان‌های تولیدی دولتی با تمرکز بر تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی
مدیریت و رهبری	برنامه‌ریزی، رهبری و اعمال مدیریت	
رصد عوامل محیطی، تحلیل روندها و آینده‌نگری		
برنامه‌ریزی		
مدیریت مالی		
نظارت، کنترل و پایش وضعیت تحقق اهداف و برنامه‌ها		
نهادینه‌سازی اصول اخلاقی و دینی و مقابله با مصادیق معارض آن	فرهنگ سازمانی مقاومتی	
گفتمان‌سازی		
خودباوری و عزم همگانی		
روحیه و کار جهادی		
اصلاح الگوی مصرف سازمانی		
حمایت از کار و کالای ایرانی	مدیریت سرمایه انسانی	
جذب بهینه سرمایه انسانی		
توسعه سرمایه انسانی		
نظام جبران خدمات مبتنی بر ارزش‌آفرینی عوامل تولید		
بهره‌وری سرمایه انسانی		
قابلیت‌ها و ظرفیت‌های سازمانی	آمادگی و تاب‌آوری سازمانی	
مدیریت ریسک و آمادگی سازمانی		
سیستم‌های اطلاعاتی و سامانه‌های ارتباطی		
مقاومت و پاسخگویی به تکانه‌های خارجی		
ارتقای کیفیت محصول		
افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات	مدیریت تولید و ارتقای بهره‌وری	
نوسازی و بهسازی خطوط تولید		
نگهداری و تعمیرات		
بهره‌وری تولید، انرژی و دارایی ثابت		
حفاظت از محیط زیست		
دانش‌پایگی و مدیریت دانش	مدیریت دانش، فناوری و نوآوری	
نوآوری		
تحقیق و توسعه		
خودکفایی در اقلام راهبردی (رهایی از وابستگی)		
ارتقای سطح فناوری و دستیابی به فناوری‌های نوین و راهبردی		
تجاری‌سازی و توسعه محصولات جدید	قدرت آفندی تجاری	
مدیریت شبکه نوآوری		
قدرت رقابت		
لجستیک		

شکل (۲) معیارها و زیرمعیارهای مدل ارزیابی میزان تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های تولیدی دولتی

۴.۴. تعیین روابط میان معیارهای اصلی

در این مرحله با هدف تعیین و ترسیم روابط میان معیارهای اصلی مدل، از رویکرد ISM جهت مدل‌سازی استفاده گردید. مضامین سازمان دهنده به عنوان معیارهای اصلی مدل در ماتریس SSIM قرار گرفته و در قالب پرسشنامه ای به ۲۵ نفر عضو جامعه آماری ارائه و پس از تکمیل توسط ایشان، با تجمیع اطلاعات حاصل شده ماتریس دستیابی ایجاد و سپس ماتریس یکپارچه به جدول ۴ تشکیل شد:

جدول (۴) ماتریس دستیابی یکپارچه خبرگان برای معیارهای اصلی

معیارها	فرهنگ سازمانی مقاومتی	برنامه‌ریزی، رهبری و اعمال مدیریت	مدیریت سرمایه انسانی	آمادگی و تاب‌آوری سازمانی	مدیریت تولید و ارتقای بهره‌وری	مدیریت دانش، فناوری و نوآوری	قدرت آفندی تجاری
فرهنگ سازمانی مقاومتی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
برنامه‌ریزی، رهبری و اعمال مدیریت	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
مدیریت سرمایه انسانی	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱
آمادگی و تاب‌آوری سازمانی	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۱
مدیریت تولید و ارتقای بهره‌وری	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۱
مدیریت دانش، فناوری و نوآوری	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱
قدرت آفندی تجاری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱

سازگاری ماتریس به دست آمده، از دو طریق محاسبات بولن و همچنین نظرات خبرگان تأیید شد.

$$(A + I)' = (A + I)^r \rightarrow M' = M^r \rightarrow \text{ماتریس دستیابی سازگار است}$$

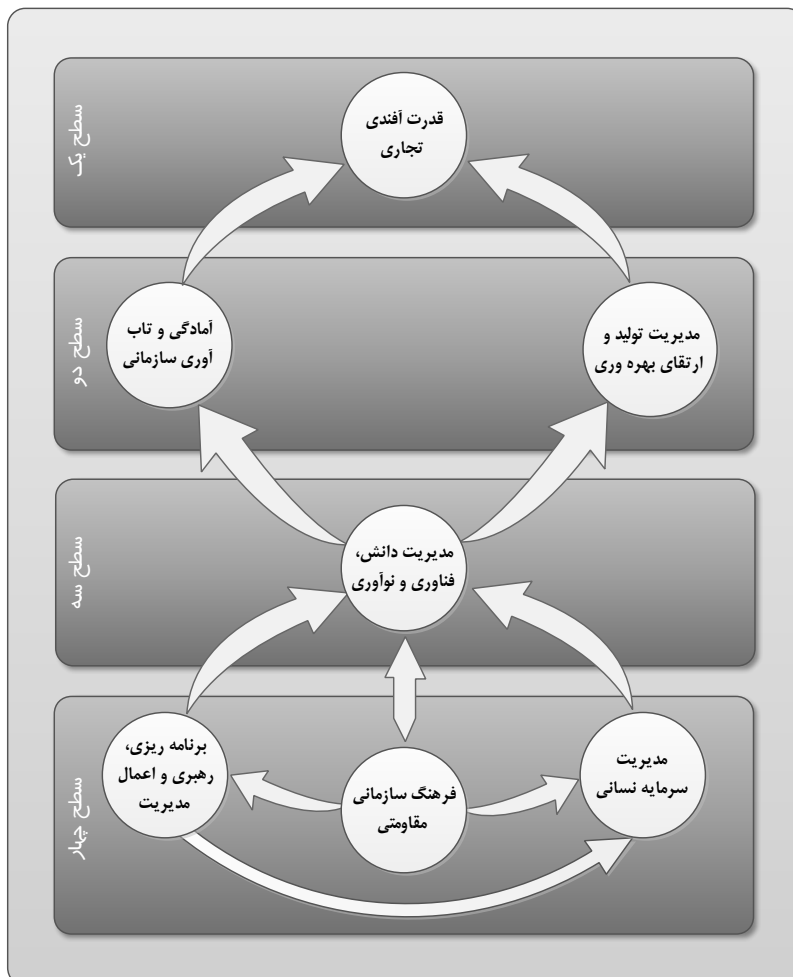
جهت سطح بندی عوامل ماتریس دستیابی، پس از تعیین مجموعه خروجی و ورودی برای هر معیار، عناصر مشترک در مجموعه خروجی و ورودی برای هر معیار شناسایی شد. معیارهایی که اشتراک مجموعه خروجی و ورودیشان با مجموعه خروجیشان یکی است، بالاترین سطح را در سلسله مراتب ISM به خود اختصاص دادند. پس از شناسایی عنصری که در بالاترین سطح قرار گرفت، آن عنصر از لیست سایر متغیرها حذف و این تکرارها طبق جداول ۸ تا ۱۱ ادامه پیدا کرد تا سطح همه متغیرها مشخص شد.

جدول (۸) تکرار اول برای معیارهای اصلی

معیار	مجموعه ورودی	مجموعه خروجی	مجموعه مشترک	سطح
۱- فرهنگ سازمانی مقاومتی	۳، ۲، ۱	۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۳، ۲، ۱	
۲- برنامه‌ریزی، رهبری و اعمال مدیریت	۲، ۱	۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۳، ۲، ۱	
۳- مدیریت سرمایه انسانی	۳، ۲، ۱	۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۱	۳، ۱	
۴- آمادگی و تاب‌آوری سازمانی	۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۷، ۵، ۴	۵، ۴	
۵- مدیریت تولید و ارتقای بهره‌وری	۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱	۷، ۵، ۴	۵، ۴	
۶- مدیریت دانش، فناوری و نوآوری	۶، ۳، ۲، ۱	۷، ۶، ۵، ۴	۶	
۷- قدرت آفندی تجاری	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷	۷	۷	۱

در ادامه جداول تکرار دوم تا چهارم نیز مانند گام‌های جدول (۸) انجام شده و معیارهای اصلی در چهار سطح تعیین شدند. سپس بر اساس اجزای سطوح، یک مدل شبکه مبتنی بر ISM تولید و از طریق حذف انتقال‌پذیری‌ها در مدل اولیه، مدل نهایی به شرح شکل ۳ به دست آمد.

شکل (۳) دیاگرام مدل ارزیابی میزان تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های تولیدی دولتی

۴.۵. تجزیه و تحلیل MICMAC

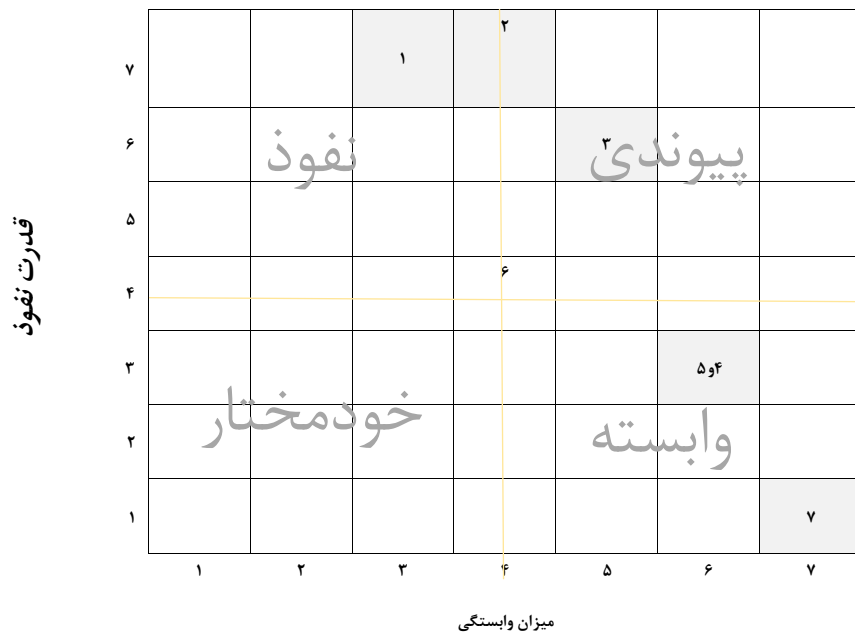
در این مرحله جهت تشخیص و تحلیل قدرت هدایت و وابستگی معیارها، از تجزیه و تحلیل MICMAC استفاده شد. متغیرهایی که از قدرت نفوذ بالایی برخوردارند، اصطلاحاً متغیرهای کلیدی خوانده می‌شوند. از طریق جمع کردن ورودی‌های "۱" در هر سطر و ستون، ماتریس قدرت نفوذ - وابستگی به صورت جدول ۱۲ ارائه می‌شود.

جدول (۱۲) تجزیه و تحلیل MICMAC برای معیارهای اصلی

معیارها	فرهنگ‌سازمانی مقاومتی	برنامه‌ریزی، رهبری و ...	مدیریت سرمایه انسانی	آمادگی و تاب‌آوری سازمان	مدیریت تولید و ارتقای بهره‌وری	مدیریت دانش، فناوری و نوآوری	قدرت آشنایی تجاری	قدرت نفوذ
فرهنگ‌سازمانی مقاومتی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۷
برنامه‌ریزی، رهبری و ...	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۷
مدیریت سرمایه انسانی	۱	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۶
آمادگی و تاب‌آوری سازمانی	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۳
مدیریت تولید و ارتقای بهره‌وری	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۳
مدیریت دانش، فناوری و نوآوری	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۴
قدرت آشنایی تجاری	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱
میزان وابستگی	۳	۴	۵	۶	۶	۴	۷	

بر این اساس، نمودار قدرت نفوذ - وابستگی به شکل ۴ می‌باشد:

شکل (۴) قدرت نفوذ و وابستگی برای معیارهای اصلی

نتیجه‌گیری

در این پژوهش تلاش گردید تا مدلی جهت ارزیابی میزان تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی در سطح سازمان‌های تولیدی دولتی ارائه شود. مدلی که معیارهای اصلی آن در چهار سطح و با تعیین روابط علت و معلولی فی‌مابین آن‌ها مشخص گردید و هر معیار دارای زیرمعیارهایی به منظور ارزیابی و حصول اطمینان از تحقق الزامات مقرر می‌باشد.

با توجه به این که محور این مدل، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است به منظور جامع بودن آن مجموعه‌ای از منابع کتابخانه‌ای، اسناد و مدارک به شرح قبلاً اشاره شده در جدول ۲ بررسی و داده‌ها از آن‌ها احصا شد. پس از جمع‌آوری داده‌های پایه، با استفاده از روش تحلیل مضمون، معیارها و زیرمعیارهای مدل مذکور تعیین گردید. در این حین، از تکنیک گروه تمرکز نیز به عنوان یک روش مکمل استفاده شد. در ادامه با استفاده از مدل‌سازی ساختاری - تفسیری (ISM)، معیارهای اصلی شناسایی شده، در قالب پرسشنامه‌ای به ۲۵ نفر عضو جامعه آماری هدف ارائه شد و مورد تحلیل قرار گرفت. پس از آن روابط میان معیارها در قالب شکل ۳ تعیین و میزان قدرت هدایت یا وابستگی هر معیار در قالب شکل ۴ تعیین گردید.

در این مدل، هفت معیار در چهار سطح و با روابط مشخص فیما بین آن‌ها دسته‌بندی شده‌اند. این معیارها همان مؤلفه‌های اصلی مدل ارزیابی عملکرد سازمان‌های تولیدی دولتی، با تمرکز بر تحقق الزامات سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را تشکیل می‌دهند.

در سطح اول معیارهای "فرهنگ سازمانی مقاومتی"، "برنامه‌ریزی، رهبری و اعمال مدیریت" و "مدیریت سرمایه انسانی" به عنوان زمینه‌سازها قرار گرفته‌اند. دو معیار اول بر تمامی ۶ معیار دیگر و معیار سوم بر ۵ معیار دیگر اثرگذار هستند. در سطح دوم مدل، معیار "مدیریت دانش، فناوری و نوآوری" قرار گرفته است. این معیار از معیارهای قبلی اثر گرفته و بر معیارهای سطح بعدی اثر می‌گذارد. این معیار از یک سو ناظر بر زیرمعیارهایی همچون مدیریت دانش، نوآوری، شبکه نوآوری تحقیق و توسعه به عنوان توانمندساز و از سوی دیگر ناظر بر زیرمعیارهایی همچون خودکفایی در اقلام راهبردی و تجاری‌سازی و توسعه محصولات جدید به عنوان نتایج می‌باشد. این نکته، جایگاه این معیار را در میانه مدل و ماتریس MICMAC توجیه و تبیین می‌کند. در سطح سوم مدل، معیارهای "آمادگی و تاب‌آوری سازمانی" و "مدیریت تولید و ارتقای بهره‌وری" قرار گرفته‌اند. بدیهی است سطح دانش، فناوری و نوآوری سازمانی (آنچنان که در معیار سطح قبل اشاره شده) بر سطح این معیارها کاملاً مؤثر است. سازمانی که در حوزه‌های نوآوری، تحقیق و توسعه، اکتساب فناوری، خودکفایی در اقلام راهبردی موفق باشد، از یک سو از آمادگی بیشتری جهت مقابله با بحران‌ها برخوردار است و در صورت بروز تکان‌ها، تاب‌آوری بیشتری خواهد نمود و از سوی دیگر، توانایی تولید محصولات با کیفیت بالاتر، نوسازی خطوط تولید و ارتقای بیشتر سطح بهره‌وری در عوامل تولید را خواهد داشت. در سطح چهارم، شاهد معیار "قدرت آفندی تجاری" هستیم. این معیار در این سطح از مدل، نشانگر رویکرد بلوغ‌گونه و متعالی مدل می‌باشد؛ چرا که غایت آن به آمادگی و مقابله با بحران و مقاومت در برابر تکان‌ها بسنده نکرده، بلکه افق‌های اقتصادی پیش‌رو را نشان داده است. افق‌های روشنی که با قدرت رقابت، بازاریابی پویا و توسعه صادرات دست‌یافتنی خواهد بود. این نوع نگاه، برگرفته از «رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیش‌رو و برون‌گرا» است که امام خامنه‌ای مدظله‌العالی در ابتدای متن ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به آن اشاره داشته‌اند.

با توجه به نقش سازمان‌های تولیدی دولتی در تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی به عنوان چرخ‌دنده‌های اقتصاد کشور، انتظار می‌رود ضمن ایجاد گفت‌وگو با غالب اقتصاد مقاومتی در سطح این سازمان‌ها، شاهد پشروی آن‌ها در جهت الزامات اقتصاد مقاومتی باشیم. همانطور که رهبر معظم انقلاب نیز اشاره داشته‌اند، این مهم مستلزم برنامه‌ریزی، اولویت‌بندی، هدف‌گذاری، شاخص‌گذاری، تعیین سهم هر یک از دستگاه‌ها (واحدها در سطح سازمان)، تدوین برنامه‌های زمان‌بندی شده و پایش و نظارت بر آن‌ها می‌باشد. در این میان ارزیابی عملکرد سازمان‌ها از منظر الزامات اقتصاد مقاومتی، به دلیل هدایتگری نتایج آن و قابلیت‌هایی که جهت همسوسازی راهبردی فراهم می‌کند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ از این رو با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهادات کاربردی و پژوهشی به شرح زیر ارائه می‌شود:

ارزیابی میزان تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی در سازمان‌ها با استفاده از مدل ارائه شده در این پژوهش

به‌کارگیری این مدل (با توجه به معیارها، زیرمعیارها) در تدوین و بازنگری برنامه‌های راهبردی سازمان‌ها

تدوین الگوی بلوغ توانمندی در هر یک از عرصه‌های اقتصاد مقاومتی در ساخت سازمانی (از جمله: بهره‌وری، کارآفرینی سازمانی، صادرات،

دانش‌پایگی و ...) با استفاده از مدل CMM

منابع

متن سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران، سایت مجمع تشخیص مصلحت نظام به آدرس:

<http://maslahat.ir/index.jsp?fkeyid=&siteid=۳&pageid=۴۰۲>

امیری طهرانی‌زاده، س.م. (۱۳۹۴) " مبانی سیستمی اقتصاد مقاومتی"، دوفصلنامه جستارهای اقتصادی ایران، سال ۱۲، شماره ۲۳، صفحات ۳۳-۵۱

برخوردار، س. جعفری، م. (۱۳۹۶) اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ایران، تهران: موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، چاپ سوم

برمن، اون ام. (۱۳۹۰) بهره‌وری و عملکرد در سازمان‌های دولتی و غیرانتفاعی، ترجمه مهدی کاظمی و همکاران، تهران: سمت.

پیغامی، ع. سعدآبادی، ع.ا. عظیمی، آ. (۱۳۹۵) جستارهایی در اقتصاد مقاومتی (پایش تاب‌آوری سازمانی)، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

پیغامی، ع. سمیعی نصب، م. سلیمانی، یا سر. (۱۳۹۴) مقاوم سازی اقتصاد در ادبیات متعارف: مبادی علمی و نظری. جلد اول: تاب آوری و آسیب پذیری، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

چیت کران، ح. (۱۳۹۵) " شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر تاب آوری سازمانی در صنایع کوچک و متوسط (مورد مطالعه: صنایع کوچک و متوسط شهر سمنان)"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد مدیریت و علوم اداری، دانشگاه سمنان خاشعی، و. متماجی، م. (۱۳۹۵) " مفهوم پردازی و تبیین مولفه های استاندارد سازی از منظر اسلام (در جهت تحقق خط مشی های اقتصاد مقاومتی)"، فصلنامه مدیریت استاندارد و کیفیت، سال ۵، شماره ۲.

درانی، م. ترابیان، ح. صادق پور، م. اسدی خانوکی، م. ح. (۱۳۹۵) "بررسی چابک سازی سازمان بر تاب آوری سازمانی"، کنفرانس ملی تحول و نوآوری سازمانی با رویکرد اقتصاد مقاومتی

دفتر مالعات انرژی، صنعت و معدن (۱۳۹۳) " تحلیل راهکارهای اجرایی شدن سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی در صنعت پتروشیمی " رحمانی، س. (۱۳۹۶) " شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر تحقق اقتصاد مقاومتی در تکنولوژی تولید گاز"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق، دانشکده مدیریت

رفیعی آتانی، ع. علی احمدی، ح. سلطانی، م. سلیمی، ع. (۱۳۹۵) "طراحی شاخص بومی اقتصاد مقاومتی در چارچوب نظریه پیچیدگی"، کنفرانس ملی مدیریت و مهندسی پیشرفت

سیف، ا.م. و دیگران (۱۳۹۳) الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در برابر تحریم های استکبار جهانی، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.

سیف، ا.م. و دیگران (۱۳۹۳) الگوی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در برابر تحریم های استکبار جهانی، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.

سیفی، م.م. (۱۳۹۶) " ارائه مدلی ترکیبی برای ارزیابی تداوم کسب و کار و بازیابی بحران با هدف حداکثر سازی ارزش تداوم کسب و کار با رویکرد فازی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده صنایع

شرکت فولاد مبارکه اصفهان (۱۳۹۲) اقتصاد مقاومتی و استراتژی مقاومتی در صنعت، تهران: شرکت فولاد مبارکه اصفهان صادقی شاهدانی، م. موسوی برودی، م. (۱۳۹۵) " نقد ساختار صنعتی آسیب پذیر در ایران و اولویت بندی صنایع بر اساس اقتصاد مقاومتی"، پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی، ویژه نامه اقتصاد مقاومتی، صفحه ۸۳-۱۰۱

عبدی زاده، آ. (۱۳۹۲) " بازیابی و تدوین برنامه استراتژیک شرکت ساخت و توسعه زیربناهای حمل و نقل با رویکرد اقتصاد مقاومتی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده مدیریت و حسابداری

عبدی، س. (۱۳۹۶) " ارزیابی و محاسبه عملکرد شاخص های موثر بر تامین قطعات یدکی پر مصرف و تاثیر آن بر قابلیت اطمینان تجهیزات گلوگاهی با رویکرد اقتصاد مقاومتی در کارخانه نوب مس سرچشمه"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان هرمزگان، مرکز پیام نور بین الملل کیش

قاسمی، علی و رجایی، سید محمد کاظم (۱۳۹۹)، "مولفه ها، معیارها و شاخص های مردم محوری در اقتصاد مقاومتی"، ماهنامه معرفت، سال بیست و نهم، شماره ۵، ص ۶۱

قهرمان ارم، م. عبدی جمایران، ع. روزبهانی، ز. شهابی، م. (۱۳۹۶) " بررسی مدل های تاب آوری در کسب و کار"، پنجمین کنفرانس بین المللی رویکردهای پژوهشی در علوم انسانی و مدیریت، ۲۴ آذرماه

کمالی، ر. سیف، ا.م. احمدیان، م. (۱۳۹۵) "تصویر سازی الگوی اقتصاد مقاومتی در صنعت برق ایران"، پژوهشنامه مجلس و راهبرد، شماره ۸۸، صفحه ۲۳۰-۱۹۷

- کیان مهر، الهام و دیگران (۱۳۹۹)، "شناسایی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مؤثر بر بازاریابی استراتژیک در صنعت هتلداری"، فصلنامه مدیریت کسب و کار دانشکده مدیریت تهران واحد مرکز، دوره ۱۲، شماره ۴۶، ص ۱۸۲-۲۰۰
- لطفی، حبیب الله و توکلی، محمدجواد (۱۳۹۹)، "مفهوم و مولفه‌های درون‌زایی در اقتصاد مقاومتی"، ماهنامه معرفت، سال بیست و نهم، شماره ۵، ص ۴۹
- لطیفیان کریم، ابراهیم و دیگران (۱۳۹۹)، "راهبردهای پدافند غیر عامل در حوزه لجستیکی با رویکرد اقتصاد مقاومتی"، مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، دوره ۱۰، شماره ۳۸، ص ۲۲۱-۲۵۲
- محمدی شهرودی، ح. رحیم نیا، ف. ملک زاده، غ. خوراکیان، ع. (۱۳۹۸) "ارائه الگوی تاب آوری سازمانی در شرکت‌های تولیدی با رویکرد داده بنیاد"، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت عمومی، سال ۱۲، شماره ۴۳، صفحات ۱۱۱-۱۳۴
- محمودیان آذر شریبانی، ا. (۱۳۹۵) "مدل‌سازی اقتصاد مقاومتی با استفاده از (TRIZ) مورد مطالعه: قرارگاه سازندگی خاتم الانبیا (ص)", دانشگاه پیام نور، دانشکده مهندسی، واحد شهر ری
- مقیم، م. مقیمی، م. (۱۳۹۶) "بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای بهره‌وری در سازمان‌ها و صنایع کشور در راستای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی"، کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین در علوم و تکنولوژی.
- ملکی، محمدحسن و دیگران (۱۳۹۹)، "آسیب‌شناسی برنامه‌های اقتصاد مقاومتی"، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، دوره ۸، شماره ۳۰، ص ۲۹۰-۳۱۵
- موسوی برودی، م. (۱۳۹۲) "اولویت بندی صنایع بر مبنای اقتصاد مقاومتی (با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی)" پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان خراسان رضوی، دانشکده علوم اقتصادی
- میرجلیلی، ح. (۱۳۹۵) "تبیین مفاهیم مقاومت، تاب آوری و آسیب پذیری اقتصادی"، اولین همایش اقتصاد مقاومتی
- نیک اخلاق، س. سیادت، ع. (۱۳۹۷) "توانمند سازی منابع انسانی پیش نیاز تحقق اقتصاد مقاومتی در صنعت برق ایران"، همایش ملی مدیریت، اقتصاد و اقتصاد مقاومتی، ۲۰ اردیبهشت
- یوسفی، ا.ع. (۱۳۹۵) نظام اقتصادی اسلام، انتشارات نگاه فارسی.

Briguglio, L. (2014) "A vulnerability and resilience framework for small states" Malta: University of Malta

Briguglio, L., Cordina, G., Bugeja, S. & Farrugia, N. (2008), *Conceptualizing and Measuring Economic Resilience; Economics Department, University of Malta.*

Briguglio, L.; Gordan, C.; Farrugia, N.; & Vella, S. (2009); "Economic Vulnerability and Resilience Concepts and Measurement"; *Oxford Development Studies, Vol. 37, No. 3, September 2009; pp 230-247*

Canova, F. Coutinho, L. & Kontolemis Z. (2012). *Measuring the macroeconomic resilience of industrial sectors in the EU and assessing the role of product market regulations. Occasional Papers Series, No. 112 European Union*

Definition of Community Resilience: an Analysis, Community & Regional Resilience In Institute, 2013.

Gibson, C. & Tarrant, M. (2010), "A Conceptual Models Approach to Organizational Resilience", *The Australian Journal of Emergency Management Volume 25, No. 02*

Ingram, D. (2014) *Resilience for the Long Term*,

Mayor, M., & Ramos, R. (2020). *Regions and Economic Resilience: New Perspectives. Sustainability*, 12(11), 4693.

Patriarca, R. Gravio, G.D. , Costantino, F. Falegnami , A. & Bilotta F. (2017), " *An Analytic Framework to Assess Organizational Resilience*", Springer, Berlin, Heidelberg, pp-77-116

Quendler, E (2005) *ORGANISATIONAL RESILIENCE: BUILDING BUSINESS VALUE IN A CHANGING WORLD*, *Journal for International Business and Entrepreneurship Development*, Volume 10, Issue 2, pp 534-553

Ruiz-Martin, C. López-Paredes, A. & Wainer. G (2018), " *What we know and do not know about organizational resilience* ", *Int. J. Prod. Manag. Eng.* 6(1), pp-11-28

Ruiz-Martin, C. López-Paredes, A. & Wainer. G (2018), " *What we know and do not know about organizational resilience* ", *Int. J. Prod. Manag. Eng.* 6(1), pp-11-28

Sahebjamnia, N. Torabi, A. & Mansouri, A. (2018), " *Building organizational resilience in the face of multiple disruptions* ", *International Journal of Production Economics*

Stephenson, A. (2010), " *Benchmarking The Resilience of Organisations*", University of Canterbury,

پی نوشت:

۱) Briguglio

۲) fragile

۳) robust

۴) resilient

۵) antifrangible

۶) Ruiz Martin

۷) Economic Resilience

۸) Community and Regional Resilience Institute (CARRI)

۹) Economic & Robustness of Institutions

۱۰) Hunda

۱۱) Focus Group

۱۲) Thematic Analysis

۱۳) Interpretive structural modeling

۱۴) Driving power

۱۵) Dependence